

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРЕС-СЛУЖБИ В ДЕРЖАВНИХ ОРГАНАХ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

FEATURES OF WORK PRESS-SERVICE IN PUBLIC AUTHORITIES: HISTORY AND MODERNITY

Голота Н.П.,
старший викладач кафедри
правового регулювання економіки і правознавства ВННІЕ
Тернопільського національного економічного університету

Стаття присвячена дослідженню особливостей виникнення та розвитку прес-служб, що функціонують при державних органах. Визначено основні функції прес-служб державних органів, принципи їх діяльності. Проаналізовано їх особливості в Україні та зарубіжних країнах, а також зроблено висновки з даного питання.

Ключові слова: органи державної влади, прес-служба, інформування населення, інформаційні служби, комунікації, засоби масової інформації.

Статья посвящена исследованию особенностей возникновения и развития пресс-служб, функционирующих при государственных органах. Определены основные функции пресс-служб государственных органов, принципы их деятельности. Проанализированы их особенности в Украине и зарубежных странах, а также сделаны выводы по данному вопросу.

Ключевые слова: органы государственной власти, пресс-служба, информирование населения, информационные службы, коммуникации, средства массовой информации.

The article is devoted to the study of the peculiarities of the emergence and development of press services that function at state authorities. The basic functions of press-service of state bodies, principles of their activity are determined. Their features in Ukraine and foreign countries are analyzed, and conclusions are done on this issue.

Key words: state authorities, press service, informing the population, information services, communications, mass media.

Постановка проблеми. Свобода слова є однією з основних засад демократії. Гостра необхідність постійного та своєчасного інформування громадськості про діяльність органів державної влади сприяла створенню посад прес-секретарів та прес-служб – окремих підрозділів для висвітлення результатів діяльності органів державної влади та підтримки зв'язків із громадськістю. В Україні їх діяльність регламентується Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23 вересня 1997 р. [1].

Метою дослідження є аналіз історії виникнення перших прес-служб, а також їх завдань та засад функціонування в сучасному світі.

Стан опрацювання. У зв'язку з потребою здійснення комунікації органів державної влади з громадськістю виникло питання регулювання діяльності прес-служб державних структур. Більшість проблем у цій сфері пов'язані з неефективністю засобів формування позитивного іміджу органів влади, низького рівня довіри до влади, так само як несвочасності і неповноцінності надання інформації прес-службами. Дане питання досліджували Г. Агаманчук, М. Бочаров, О. Русакова, І. Синяєва, А. Чумиков та ін. Водночас питання безпосередньо особливостей розвитку прес-служб потребують подальшого наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі інформаційних технологій швидкий розвиток Інтернету, радіо- та телемовлення призводить до широ-

кої поінформованості людей у всіх сферах, зокрема політичній та сфері публічного адміністрування.

Ст. 10 Європейської конвенції з прав людини 1950 р. закріплює свободу вираження поглядів: «Кожен має право на вираження своїх поглядів» [2]. Однією з основних засад демократичного суспільства є свобода преси. Доречно буде згадати слова британського журналіста Пола Джонсона: «Коли помирає преса, то на черзі демократія».

Завдяки сучасним технологіям новини поширюються дуже швидко. Не даремно Президент США Рональд Рейган говорив, що «Вашингтон – єдине місце у світі, де звук рухається швидше за світло», а сьогодні ці темпи ще швидші. Діяльність органів влади має бути прозорою. Конституція України в ст. 5 закріплює, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ [3]. Саме тому влада має своєчасно і в повному обсязі інформувати своїх громадян про свою діяльність. Особливо ця теза актуальна в країнах, які перебувають у стані переходу до відкритого суспільства та суспільства сталого розвитку. Суспільство має право знати, яким чином органи влади виконують покладені на них функції.

Розвиток журналістики спонукав до створення відповідних структур (підрозділів), які б відповідали за належне інформування населення та зв'язки з пресою. У XX ст. при органах влади почали офіційно працювати прес-секретарі, які відповідали за інформування населення про діяльність державних структур. Пізніше було також створено спеціальні служби – прес-офіси, які виступали посередниками між владою та народом.

У США зв'язок президента з громадськістю відбувався через прес-секретаря. Необхідність такої посади з'явилася одночасно з необхідністю спілкування з репортерами. Секретар американського президента Вільяма МакКінлі отримав завдання щоденно зустрічатися з журналістами у 1898 р. Під час президентства Вілсона було започатковано проведення щоденних брифінгів у Білому домі. Президент Герберт Гуверт ввів термін «прес-секретар Білого дому». Першим прес-секретарем прийнято вважати Джорджа Акерсона. З 1929 р. в Білому домі функціонує Офіс прес-секретаря Білого Дому. Сьогодні ця структура налічує близько 30 працівників та визначає три напрямки зв'язку (з Президентом, з працівниками Білого дому та з медіа) як основні функції своєї діяльності [4].

Протягом XIX ст. почався активний розвиток журналістики у Вашингтоні, суспільство було зацікавлене в отриманні інформації, внаслідок чого в 1914 р. була створена Асоціація кореспондентів Білого дому, що складалася з 11 журналістів, які виконували завдання, пов'язані зі зв'язком із громадськістю. Сьогодні Асоціація повідомляє новини про діяльність Президента Америки, відповідає за проведення інформаційних брифінгів, забезпечує своєчасність отримання інформації від Білого дому громадськістю. Її функціонування є незалежним, хоча і координується прес-секретарем [5].

Якщо звернутися до історії європейських країн, то в Німеччині 16 вересня 1949 р. було створено Федеральну прес-службу уряду (Federal Press Office). На дану структуру було покладено два основних завдання: інформувати населення про діяльність влади і про життя суспільства, його реакцію на дії влади та побажання. Фактично, таким чином у ФРН було налаштовано двосторонній зв'язок між владою і суспільством, у якому прес-служба виступала посередником. Сьогодні інформування населення здійснюється за допомогою таких засобів: проведення прес-конференцій із важливих питань на постійних засадах; проведення брифінгів три рази на тиждень; створення веб-сайта для висвітлення основної інформації щодо діяльності органів державної влади. Більше того, варто зазначити, що Федеральна прес-служба уряду виконує функцію дослідження медіа-сфери та повідомляє всю медійну інформацію державним органам. До прикладу, Канцлер повинен отримувати усю найважливішу актуальну інформацію національних та міжнародних засобів масової інформації (далі – ЗМІ) двічі на день [6].

Зі здобуттям незалежності України у Верховній Раді та Кабінеті Міністрів було створено перші прес-служби, проте першочергово вони були наділені лише функцією інформування медіа. Зі створенням інституту Президентства у 1992 р. відбулося також створення прес-служби Президента України.

З розвитком журналістики в незалежній Україні, а також з гострою необхідністю своєчасного та регулярного інформування суспільства, налагоджуються зв'язки між владою і громадськістю, активно розвивається інститут прес-служби. Сьогодні забезпечено

повноцінний зв'язок із громадськістю через прес-служби у всіх державних структурах.

У 1997 р. було прийнято Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», який регламентує діяльність прес-служб при органах влади. Цей закон закріплює замість терміну «прес-служба» термін «інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування», які є структурними підрозділами цих органів, що виконують інформаційно-аналітичні функції та забезпечують зв'язки зі ЗМІ, громадськістю.

Використовують і інші назви інформаційних служб: інформаційні управління, інформаційно-аналітичні підрозділи, прес-центри, управління і центри громадських зв'язків, прес-бюро, прес-секретарі та прес-аташе з відповідним апаратом органів. Проте, незалежно від назви та штату працівників інформаційних служб державної влади та органів місцевого самоврядування, на них покладено завдання збирати, аналізувати, обробляти та оперативно надавати інформацію про діяльність визначених органів. Варто зазначити, що Закон «Про державну таємницю» встановлює обмеження надання такої інформації [7]. До повноважень прес-служб органів державної влади віднесені такі форми підготовки та оприлюднення інформації: випуск і поширення бюлетенів (спеціальних бюлетенів), прес-релізів, оглядів, інформаційних збірників, експрес-інформації тощо; проведення прес-конференцій, брифінгів, організація інтерв'ю з керівниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування для працівників вітчизняних і зарубіжних ЗМІ; підготовка і проведення теле- і радіопередач; забезпечення публікацій (виступів) у ЗМІ керівників або інших відповідальних працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування; створення архівів інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування [8].

Способи інформування громадськості про діяльність влади також висвітлені в Законі України «Про доступ до публічної інформації», який зазначає, що доступ до інформації забезпечується шляхом систематичного та оперативного оприлюднення інформації в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах у мережі Інтернет, на єдиному державному веб-порталі відкритих даних, на інформаційних стендах та ін. [9]. Виконанням цих функцій займаються інформаційні служби органів державної влади.

У науці також виділяють ряд окремих напрямів діяльності прес-служби. Так, Г.Н. Татарінова виділяє три основні функції, які виконує прес-секретар державного органу влади або органу місцевого самоврядування: зовнішня, охоронна та внутрішня [10]. Зовнішня функція полягає у всебічному аналізі та оприлюдненні інформації про діяльність органів державної влади, тобто інформування населення. Охоронна функція – в захисті інформації, яка складає державну або службову таємницю, для збереження цієї інформацією необхідної

секретності. Внутрішня функція – це збір та аналіз інформації про державну установу в ЗМІ для визначення необхідних напрямів розвитку, а також реакції населення на діяльність визначеного органу владних повноважень.

Питання регулювання та коригування діяльності інформаційних служб також регулює Постанова Кабміну від 04 січня 2002 р. «Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» [11]. Вона регламентує інформування населення через Інтернет-мережу, оскільки такий спосіб отримання інформації сьогодні набуває популярності.

Для коригування роботи інформаційних служб у органах влади Інститутом масової інформації за підтримки Уряду Великої Британії було видано «Практичний посібник для працівників комунікаційних структур в органах влади», який висвітлює ряд найважливіших тем пов'язаних із комунікацією ЗМІ та органів влади [12].

У процесі діяльності роботи прес-служб в органах державної влади виникає безліч проблем, зокрема через політичну ситуацію, а деколи навіть через приховану ворожнечу та недовіру ЗМІ до органів державної влади. Висвітлюється ряд принципів, яких повинні дотримуватися інформаційні служби для досягнення повноцінного та своєчасного виконання покладеного на них завдання та досягнення максимального рівня довіри.

Першим принципом є прозорість – орган влади має постійно і регулярно роз'яснювати цілі, завдання, принципи реалізації державної політики, висвітлювати діяльність органу державної влади,

створювати зрозумілу систему внутрішніх зв'язків та компетенції, відповідати на запити громади, бути відповідальним та підзвітним громадянам. Задля цього орган влади має вчасно надавати ту інформацію, яка допомагає розуміти процеси, що відбуваються у сфері відповідальності органу влади.

Другим – підзвітність, влада повинна враховувати громадську думку з приводу рішень, що нею приймаються, так само як і звітувати перед людьми про результати своєї роботи.

Ще одним принципом є відкритість, яка полягає в необхідності створення таких комунікаційних процесів, які дозволять громадянам зрозуміти механізми прийняття рішень та, що особливо важливо, вплив рішень на життя та безпеку населення.

Висновки. Вже більше століття в світі функціонують офіційні прес-служби при органах державної влади, основним завданням яких є встановлення комунікацій між органами державної влади та населенням.

Робота прес-служби полягає у двосторонньому забезпеченні інформацією, тобто інформування громадян про діяльність державних органів та інформування суб'єктів владних повноважень про реакцію громадян на результати роботи влади.

Визначено основні функції прес-служби: зовнішню, охоронну та внутрішню. Саме вони окреслюють основні напрями роботи прес-секретаря.

Основними принципами діяльності прес-служби при органі влади повинні бути: прозорість, відкритість та підзвітність. Дотримання цих принципів може гарантувати зростання рівня довіри населення до діяльності влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації». Сайт Верховної Ради. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80>.
2. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 40. Ст. 263.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.14.
4. White House press corps. Encyclopedia Britannica / written by Betty Houchin Winfield. URL: <https://www.britannica.com/topic/White-House-press-corps>.
5. White House press secretary / written by Karen Lane De Rosa. URL: <https://www.britannica.com/topic/White-House-press-secretary>.
6. Federal Press Office from 1949 to present. URL: <https://www.bundesregierung.de/Content/EN/StatistischeSeiten/breg/federal-press-office-overview.html>.
7. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 16. Ст. 422.
8. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації. Сайт Верховної Ради. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80>.
9. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314.
10. Татарінова Г.Н. Современная пресс-служба: учебник. Омск, 2007. 67 с.
11. Постанова Кабміну від 04 січня 2002 р. «Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади». Сайт Верховної Ради. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-%D0%BF>.
12. Практичний посібник для працівників комунікаційних структур в органах влади / упоряд. З. Казанжи. Київ, 2016, 112 с. URL: <http://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/posibnyk.pdf>.